

de Bibliotheek
Zoetermeer

CKC &
partners

Cultuureducatie met Kwaliteit

Doorlopende leerlijn beeld
Groep 5
Lessenreeks 'basis'

Deze leerlijn is ontwikkeld door CKC & partners.

Fantasie en verhalen

Informatie over 'Fantasie en verhalen'

Groep 5, lessenreeks 'basis', vier lessen van 60 minuten

Doel van de lessenreeks:

De leerlingen doen meer ontdekkingen in toepassingen van materialen en technieken. Ze zoeken associatief naar mogelijkheden en uiten zich fantasievol. In deze lessenreeks werken ze met de volgende materialen en technieken: tekenen, schilderen, gemengde technieken, collage, plastisch ruimtelijk vormen (boetsen). Beeldaspecten die aan bod komen zijn vorm, contrast, beweging, compositie, kleur, ruimte, ruimtelijke vorm, verhouding en expressie. Ze leren werken volgens een richtinggevend creatief proces: ze oriënteren zich op de opdracht, onderzoeken het materiaal, voeren een eigen, creërende opdracht uit en evalueren op hun werk en het werkproces.

Materiaallijst

- Les 1: Filmpje: [Afternoon Sun](#) van Simon Kevenan, pastelkrijt en wit, rul tekenpapier A3-formaat.
- Les 2: Wit tekenpapier A3-formaat, schoolverf in de kleuren geel, blauw, donkerrood, wit en zwart, kwasten, waterbakken en papieren handdoekjes.
- Les 3: Kleisnijdraad, per leerling tot ca. 600 gr. zachte fijne chamotteklei of oefenklei, nat badstofdoekje, boetseerhoutje of saté-prikker, boetseerplankje.
- Les 4: Per leerling een spiegeltje, A4-tekenpapier, potlood, A3 stevig papier voor een collage, gekleurd papier, glad en ruw, transparant papier (zijdevloei of vliegerpapier), kleuterlijm, pastelkrijt.

Les 1: Vlekkenbeest

Filmpje	Vlak en lijn	Fantasievlak	Kunstwerk
---------	--------------	--------------	-----------

De leerlingen leren dat een toevallige streep of vlek kan uitgroeien tot een fantasiebeest, een sprookjeskasteel of een andere herkenbare vorm.

Les 2: De reis

Rommeltjes	Vlek en plek	Vreemde volken	De tentoonstelling
------------	--------------	----------------	--------------------

In deze les worden leerlingen gestimuleerd om op associatieve, onderzoekende en zelfstandige wijze vaardiger te worden met materialen, technieken en het toepassen van beeldaspecten.

Les 3: Vreemde wezens

Vreemde creaturen	Kneden en hechten	Eigenaardigheden	Wonderwezens
-------------------	-------------------	------------------	--------------

De leerlingen boetsen een fantasiedier met een eigen verhaal. Ze gebruiken naast kneden van de vorm ook aanhechttechnieken.

Les 4: Toverspiegel

Magische spiegel	Achter glas	Spiegelwereld	Ik zie
------------------	-------------	---------------	--------

De leerlingen maken een kunstwerk met gemengde technieken, collage en krijt. Zij creëren een fantasiewereld via een bijzondere doorkijk, een tekening in een tekening,

Deze lessenreeks sluit aan bij de doorlopende leerlijn Cultuureducatie met Kwaliteit in Zoetermeer. Meer informatie over Cultuureducatie met Kwaliteit vind je [hier](#).

De leerlijn beeld is ontwikkeld door CKC & partners en geschreven door Loulou Joolen en Gerart Kamphuis. Neem bij vragen contact op via primair-onderwijs@ckc-zoetermeer.nl.

Fantasie en verhalen – Vlekkenbeest

Groep 5, lessenreeks 'basis', les 1

Lesdoel: De leerlingen laten toevallige vlekken veranderen in doelbewuste vormen. Ze geven ruimte aan de fantasie en associaties.

Benodigde materialen: Filmpje: [Afternoon Sun](#) van Simon Kevenan, pastelkrijt en wit, rul tekenpapier A3-formaat.

Opdrachten:

Filmpje	Vlak en lijn	Fantasievlak	Kunstwerk
---------	--------------	--------------	-----------

Introductie:

De leerlingen leren dat een toevallige streep of vlek kan uitgroeien tot een fantasiebeest, een sprookjeskasteel of een andere herkenbare vorm.

Oriënteren: Filmpje 5 minuten

Opdracht: Laat de leerlingen het filmpje [Afternoon Sun](#) van Simon Kevenan zien. Bespreek de handelingen. Het is niet alleen aanbrengen van het pastelkrijt, maar ook het gedeeltelijk wegvegen ervan, stukken donkerder maken en donkere lijnen zetten over lichte stukken.

Reflecteren: Wat wil Simon Kevenan maken? Vinden de leerlingen dat hij daarin geslaagd is?

Onderzoeken: Vlak en lijn 15 minuten

Opdracht: Laat de leerlingen pastelkrijt uitproberen op een vel papier. Laat ze experimenteren en met de zijkant van het krijt vlakken maken en er doorheen vegen met hun hand. Laat ze contourlijnen zetten in verschillende kleuren en de kleuren onderling vermengen. Ze kunnen een kleur intensiever/voller maken door meer van die kleur toe te voegen of harder op het krijt te drukken. Laat ze ook het verschil ontdekken van het toevoegen van wit of zwart aan een kleur.

Reflecteren: Wat is het effect van wit en zwart? En van harder en zachter op het pastelkrijt drukken?

Uitvoeren: Fantasievlak 30 minuten

Opdracht: Laat de leerlingen met pastelkrijt (willekeurig) meerdere vlakken of lijnen zetten op A3-papier en laat ze dit vlak of deze lijn uitwerken tot er een beest of een andere herkenbare vorm ontstaat. Laat de fantasie het werk doen. Ze kunnen op hetzelfde blad meerdere vlakken of lijnen zetten en uitwerken.

Reflecteren: Is jouw beest geworden wat je in gedachten had of zijn er dingen bij gekomen? Heb je bewust voor die kleuren/vormen en compositie gekozen?

Evalueren: Kunstwerk 10 minuten

Opdracht: Laat de leerlingen het werk van medeleerlingen bekijken. Welke vinden ze het meest verrassend? Wat voor een verhaal is er afgebeeld? Laat de maker er iets over vertellen.

Reflecteren: Komt het verhaal van de maker overeen met dat van de toeschouwer? Waarom wel/niet?

Aanvullende suggesties:

De leerlingen kunnen een lijn of vlak zetten op A3-papier en dat papier ruilen met klasgenoten. Vervolgens gaan ze verder met het door anderen gemaakte startpunt.

Fantasie en verhalen - De reis

Groep 5, lessenreeks 'basis', les 2

Lesdoel: De leerlingen leren associatief te werken en zich beeldend te uiten met verf.

Benodigde materialen: Vakantiespulletjes (zonnebril, vliegtuigje, bootje, ansichtkaarten, schelpen, sleutelhanger, flesopener uit verre landen), wit tekenpapier A3-formaat, schoolverf in de kleuren geel, blauw, donkerrood, wit en zwart, kwasten, waterbakken en papieren handdoekjes.

Opdrachten:

Rommeltjes	Vlek en plek	Vreemde volken	De tentoonstelling
------------	--------------	----------------	--------------------

Introductie:

In deze les worden leerlingen gestimuleerd om op associatieve, onderzoekende en zelfstandige wijze vaardiger te worden met materialen, technieken en het toepassen van beeldaspecten.

Oriënteren:	Rommeltjes	5 minuten
Opdracht: Laat een aantal vakantiespulletjes zien (zonnebril, vliegtuigje, bootje, ansichtkaarten, schelpen, sleutelhanger, flesopener uit verre landen). Waar denken de leerlingen aan bij het zien van deze spullen? Waar zijn de getoonde schelpen bijvoorbeeld gevonden? In Nederland of in een ver land? Wie is er ook wel eens op reis geweest? Wie heeft er ook weleens een schelp gevonden op een ver strand?		
Reflecteren: Hoe zijn ze naar de verre landen gegaan? Met het vliegtuig, de boot of de auto? Hebben ze vreemde dingen meegemaakt? Hoe zagen de mensen in dat verre land eruit?		

Onderzoeken:	Vlek en plek	15 minuten
Opdracht: Laat de leerlingen op een wit A4-tje vier kleuren mengen aan de hand van de kleurmengkaart (zie bijlagen). Let op: geef hen nog geen zwarte en witte verf! Veel geel met een beetje rood is oranje, veel geel met een beetje blauw is groen, blauw met donkerrood is paars, blauw met geel en rood is bruinzwart. Schilder met de vier gevonden kleuren, verdund met water, een aantal doorzichtige vlekken op een vel A3-papier.		
Reflecteren: Doen de ondergrondvormen ze aan iets denken (wolkenwereld, zand met bergen, bos en lucht)? Laat dit dan het uitgangspunt worden voor het schilderij dat ze bij 'uitvoeren' gaan maken.		

Uitvoeren:	Vreemde volken	30 minuten
Opdracht: Laat de leerlingen over het A3-papier met de vlekken uit de vorige lesfase een huis, kasteel of tent schilderen. Daarna kunnen ze met onverdunde verf en dunne kwasten bij de 'woning' een bewoner en/of een dier schilderen (bijv. een ridder met draak, een spelend kind of een grote vogel in een boom). Vanaf nu mogen ze ook zwarte en witte verf gebruiken. Laat de leerlingen op de voorgrond dikkere verf en zwarte contouren schilderen, de gebouwen op de achtergrond lichtere kleuren (dus mengen met wit).		
Reflecteren: Hoe worden de kleuren lichter (veel water of wit erdoor)? Hoe hebben ze contouren aangebracht, met dunne of dikke kwast?		

Evalueren:	De tentoonstelling	10 minuten
Opdracht: Verzin een titel of verhaal bij je kunstwerk. Schrijf dit op een kaartje en hang het op de muur naast je werk. Bekijk de verschillende schilderijen. Zijn er leerlingen bij die hetzelfde onderwerp hebben uitgewerkt? Laat ze iets over hun werk vertellen.		
Reflecteren: Zijn ze goed geslaagd? Wat ging er mis/goed?		

Aanvullende suggesties:

De les kan ook starten met pulletjes van de leerlingen zelf (een etui kan al leiden tot een schilderij met als onderwerp een vaartuig of schuilhut).

Fantasie en verhalen – Vreemde wezens

Groep 5, lessenreeks 'basis', les 3

Lesdoel: De leerlingen boetseren een fantasiewezen met een eigen verhaal. Ze boetseren met de handen uit één stuk klei, gebruiken hechttechnieken voor extra' en maken textuur en details.

Benodigde materialen: Kleisnijdraad, per leerling tot ca. 600 gr. zachte fijne chamotteklei of oefenklei, nat badstofdoekje, boetseerhoutje of saté-prikker, boetseerplankje.

Opdrachten:	Vreemde creaturen	Kneden en hechten	Eigenaardigheden	Wonderwezens
--------------------	-------------------	-------------------	------------------	--------------

Introductie:

De leerlingen boetseren een fantasiedier met een eigen verhaal. Ze gebruiken naast kneden van de vorm ook aanhechttechnieken.

Oriënteren: Wonderdieren	5 minuten
Opdracht: Bekijk de kunstwerken op de luchtbogen van de kathedraal St. Jan in den Bosch . Bekijk de vreemde creaturen, o.a. de draakjes. Laat de leerlingen andere vreemde wezens uit oude verhalen noemen. Bespreek de betekenis van dit soort figuren. Vraag eventueel naar Jeroen Bosch.	
Reflecteren: Welke vreemde creaturen ken je zelf, en waarvan? Wat vind je van dit soort verhalen en wezens? Wie is er wel eens in een kathedraal geweest?	

Onderzoeken: Kneden en hechten	15 minuten
Opdracht: Kneed een stuk klei los door de klei te verplaatsen met je duimen. Zorg dat je werk de tafel niet raakt. Druk een stuk klei samen tot een bal met je handpalmen en vingers. Maak het egaal door druk te zetten met je vingers. Wrijf rimpels glad met vochtige vingertoppen. Pak tot slot je klei in een natte, vochtige badstof lap in. Maak van een klein balletje klei een probeer-diertje door te kneden en door stukjes toe te voegen. Zorg voor een goede hechting door de randen van de stukjes glad te wrijven. Elk randje lucht moet weg. Maak een plat of dun onderdeel (bv. oortje, staartje). Hoe dik/dun mag het zijn?	
Reflecteren: Hoe kneed je je klei uit elkaar? hoe maak je een perfecte bal? Hoe krijg je een kop, poten en een staartje? Hoe houd je je klei soepel? Hoe zorg je dat je klei goed hecht als je een onderdeel wilt toevoegen? Hoe laat je iets dun lijken terwijl het nog pink-dik is?	

Uitvoeren: Eigenaardigheden	30 minuten
Opdracht: Boetseer je eigen wonderwezen. Boetseer uit je grote klei-bal het wezen van je keuze met je handen. Stel je wonderwezen voor in een actie of situatie. Zorg dat je wezen blijft staan. Plak kleine stukjes klei aan en laten zo extra onderdelen 'groeien'. Complete staarten, oren, poten en oogbollen vallen af bij het drogen. Meer kleine stukjes aanplakken en laten 'groeien' kan wel (dubbeltjes drukken). Maak platte onderdelen pink-dik. Maak op het laatst pas details en textuur met een boetseerhoutje of stokje.	
Reflecteren: Welk verhaal/wonder hoort bij jouw wezen? Hoe maak je het interessant en origineel? Wat heb je verzonnen? Waarom? Wat gebeurde er per ongeluk voor moois? Hoe zorg je dat je dier blijft staan?	

Evalueren: Wonderwezens	10 minuten
Opdracht: Maak met de groep een wonderwereld waarin alle creaties een plek krijgen. Bekijk elkaars wezens. Vertel wat jouw wezen voorstelt en wat het betekent, en wat je waarneemt bij andermans werk.	
Reflecteren: Wat vond je prettig, lastig? Kan je nog meer verzinnen? Is het gelukt? Hoe doen anderen het?	

Aanvullende suggesties:
Gebruik als introductie beelden van mythologische wezens uit verschillende culturen, bijv.: Van der Krogt – Pegasus & Chimaera (Griekenland), Sphinx (Egypte), Leeuwkoning (Midden-Oosten), Ganesha (India).

Fantasie en verhalen – Toverspiegel

Groep 5, lessenreeks 'basis', les 4

- Lesdoel:** De leerlingen geven een fantasiewereld vorm. Ze creëren met ruimte, afstand en vervreemding.
- Benodigde materialen:** Per leerling een spiegel, A4-tekenpapier, potlood, A3 stevig papier voor een collage, gekleurd papier, glad en ruw, transparant papier (zijdevloei of vliegerpapier), kleuterlijm, pastelkrijt.

Opdrachten:

Magische spiegel	Achter glas	Spiegelwereld	Ik zie
------------------	-------------	---------------	--------

Introductie:

De leerlingen maken een kunstwerk met gemengde technieken, collage en krijt. Zij creëren een fantasiewereld via een bijzondere doorkijk, een tekening in een tekening,

Oriënteren: Magische spiegel	5 minuten
Opdracht: Bespreek verhalen waarin de held(in) in een fantasiewereld terecht komt via een spiegel, glas of deur, zoals Alice in Wonderland (Lewis Carol), Het land achter de kleerkast (C.S. Lewis), Zeeën van tijd, Het gevaarlijke venster (Tonke Dracht). Bekijk daarna van kunstwerken met fantastisch spel met ruimte. Wat gaat daar misschien gebeuren? Gebruik de volgende afbeeldingen hiervoor: Rene Magritte – The false mirror , Rene Magritte – Not to be reproduced , evt. nog andere afbeeldingen van de man met de bolhoed	
Reflecteren: Ken je zelf zulke verhalen? Denk je zelf wel eens over wat ergens achter kan zitten?	

Onderzoeken: Achter glas	15 minuten
Opdracht: Werk in tweetallen. <ol style="list-style-type: none"> 1. Kijk in je spiegel naar jezelf, naar wat achteren, voren, boven en onder je is. 2. Kijk in het raam naar je spiegelbeeld en wat er achter de ruit is. 3. Maak een schetsje van een kind dat in de spiegel kijkt: er moet iets zichtbaar zijn van het kind en van zijn/haar spiegelbeeld. Bespreek wat er aan de hand is.	
Reflecteren: Zie je je gezicht of je achterkant als je in de spiegel kijkt? Wat zie je bij je tweede waarneming?	

Uitvoeren: Spiegelwereld	30 minuten
Opdracht: Verzin een geheimzinnige wereld achter een ruit of spiegel. Binnen die wereld zie je bewoners, mensen en/of dieren, gebouwen, voertuigen. Alles mag, als het in die wereld en in het verhaal past. Maak hiervan een tekening met pastelkrijt. Zet je tekening binnen het kader van een spiegel of raam door de spiegelrand en een stukje muur o.i.d. er overheen te plakken. Laat hier een stukje van de gewone wereld zien. Gebruik verschillende soorten gekleurd en transparant papier. Maak de tekening af met pastelkrijt.	
Reflecteren: Hoe maak je verschil tussen hier en daar? Wat wil je niet kwijt bij het overplakken? Wat kan er daarginds gebeuren? Hoe laat je dat zien? Wat kun je veranderen om het duidelijk te maken?	

Evalueren: Ik zie	10 minuten
Opdracht: De leerlingen vertellen iets over hun verhaal, hun fantasiewereld. De leerlingen delen hun oplossingen om de vervreemding zichtbaar te maken. Ze kijken nog eens wat Magritte deed.	
Reflecteren: Wat vond je lastig? Wat vind je van dit soort verhalen? Wat zou je anders doen?	

Aanvullende suggesties:
-

Bijlagen – Kleurmengkaart

